

Revirbetående hos brun kärrhök i Kvismaren 2014

Bo Nielsen

Under 2014 fanns 18 honor av brun kärrhök i Kvismaren. Många bon låg mycket nära varandra i Åslasjön. En ny studie för att kartlägga flygvägarna genomfördes därför med kort varsel. Hannarna hade, precis som visats i tidigare studier, separerade jaktområden men i två områden fanns det överlappande flygvägar, där tre olika hannar passerade en annan hannes jaktrevir på väg till sina egna jaktmarker. Det har aldrig beskrivits förut.

Inledning

Som studieobjekt är bruna kärrhöken unik. Hos ingen annan art är det lika lätt att identifiera enskilda individer. Sällan är två individer helt lika tecknande utan de varierar i olika ljusa eller mörka nyanser. Det gäller både hannar och honor och möjliggör studier av den typ som här ska redovisas.

Under inventeringen 2014 av häckande bruna kärrhökar upptäcktes snart att det

var ovanligt många par i Kvismaren. Till slut kom vi fram till att det var tangerat rekord med 18 honor som påbörjade häckning. Minst två eller tre av hannarna var polygama, alltså häckade med mer än en hona. Senast det häckade lika många honor var 1994. Till råga på allt så var bona mycket tätt placerade, se figur 1, vilket vi aldrig tidigare upplevt. I Åslasjön häckade åtta honor och i Fågelsjön fyra. En annan koncentration var i Nyängen med fyra

Bo nummer: 6, 7, 8, 9, 14 och 18 i detta område, se figur 2.

Figur 1. Kärrhökbonas placering i Kvismaren 2014.

Figure 1. Marsh Harrier nests in the Kvismaren lakes 2014, more details in figure 2.

Figur 2. Placering av bona i studieområdet i Åslasjön och i östra delen av Fågelsjön. Blått bonummer visar att boet övergetts vid undersökningens start den 11 juni. Gula bon visar aktiva monogama par och röda bon polygama hannars bon. Bo nummer 18 och 15 hörde från början till samma hanne. Bo 7 och 14 var båda aktiva bon till en polygam hanne.

Figure 2. Map of nests in the study area Åslasjön and the eastern part of Fågelsjön. Blue nests had failed prior to the start of the territory study. Yellow nests are active nests belonging to monogamous males and red nests are nests to polygamous males. The females in nest 18 and 15 were from the beginning mated with the same male.

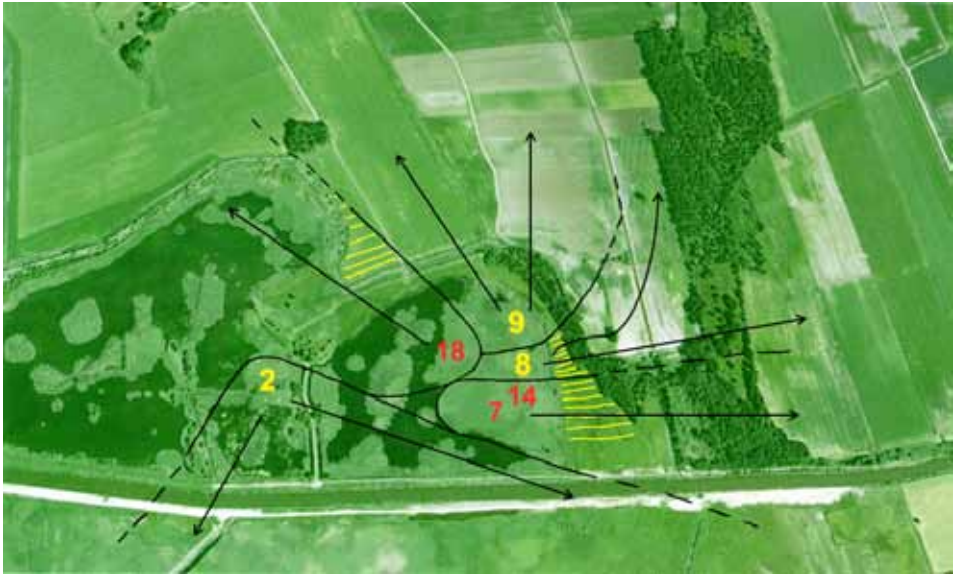
honor. I hela Östra Kvismaren söder om kanalen fanns endast ett par. Bidragande orsaker till koncentrationerna kan vara att naturvårdsarbetena i denna del ha stört. Kärrhökarna kan också ha anpassat sig till havsörnens predation av ett kärrhöksbo i södra delen av Östra Kvismaren förra året, ”kolonihäckande” kan ge mer skydd. En tredje möjlig påverkan kan också ha varit minskad vassareal.

En intressant fråga var i vilken utsträckning fåglarna skulle hävda tydliga revir i en så tät population. Det finns några tidigare studier, en från 1963–1964 (Sondell 1970) och en från 1995 (Larsson 1996) som visar hur honor och hannar delar upp

området i bo- och jaktrevir. De tidigare studierna har kartlagt att hannarna jagar över fälten och flyger ut från sjöarna i bestämnda flygrutter som också är början på jaktreviren och deras flygvägar korsar inte varandra. Honorna jagar mest i närheten av boet. Vi beslutade att genomföra en studie i Åslasjön. Målet var att se huruvida fåglarna delar upp området lika konsekvent som när det är färre par närvarande eller om reviruppdelning då luckras upp.

Observationer

När studien påbörjades den 10 juni hade redan en hel del hänt. Några bon var inte längre aktiva. I figur 2 visas bona i

Figur 3. Flygvägar och revirgränser för hannarna i Åslasjön.
 Figure 3. Flight paths and territory boundaries for males in Åslasjön.

Åslasjön och den status de hade under studiens gång. De blåfärgade bona 3, 4, 6 och 15 hade övergetts. Bo nummer 4 och 6 hade byggts av monogama par där både hanne och hona lämnat området vid studiens start. Det gällde också troligen par nummer 3 där det dock aldrig blev helt klarlagt om det var en monogam hanne eller samma som i bo nummer 2. Bo nummer 8 och 9 var aktiva och hade byggts av monogama par medan bo nummer 18 tillhörde en monogam hanne vid studiens början. Den startade som polygam hanne med två honor där bo nummer 15 tillhörde den andra honan. Bo nummer 2 var också aktivt och slutligen var bona 7 och 14 aktiva och där fanns det en polygam hanne.

I slutet av juni bevakades samtliga individer när det fanns tid att göra observationer. Totalt observerades kärnhökarna vid tio tillfällen mellan 10 och 25 juni. Varje observationstillfälle var minst två timmar. De som huvudsakligen genomförde studi-

erna var Helena Hedkvist och Marianne Stoessel som var personal vid stationen. Åslaholmen var en utmärkt utkikspunkt men naturligtvis var det ibland svårt att avgöra vilken individ som var uppe och det är också svårt att avgöra om flygvägarna är separerade eller inte när enbart en fågel är uppe och flyger.

Resultat

Trots att observationerna bedrevs i mån av tid fick personalen fram ganska tydliga mönster. Det visade sig att hannarnas jaktrevir var helt uppdelade och inga överlappningar förekom, samma mönster alltså som i mindre täta populationer. Därremot hände det i två områden att hannar passerade en annan hannes jaktområde, se figur 3. De gulmarkerade områdena i figur 3 patrullerades av hannen i bo nummer 9. Madmarkerna öster om Åslasjön passerades av hannarna i bo nummer 8 respektive 7 och 14. Intressant var att dessa två hannar oftast lämnade sjön i trädtopps höjd

Brun kärrhök över vassen på väg till boet. Foto: Magnus Friberg.
A Marsh Harrier above the reed on the way to the nest. Photo: Magnus Friberg.

och blev då inte bortmotade av hanne nummer 9 utan fick passera i fred. Det andra området norr om Åslasjön passerades ibland av hannen i bo nummer 18. Han flög oftast över Åslaholmen och Källviken på väg till jaktområdet väster om Ängfallet men ibland passerade han över åkern som ingick i hanne nummer 9 jaktområde. Här finns inga observationer av hur hannarna samsades, det kan vara så att hanne nummer 18 enbart genade när den andra hannen inte var i närheten.

Det finns också observationer på honornas agerande men här är resultaten betydligt mer svårtolkade. Honor jagar mestadels nära sina bon i vassarna. Det var även fallet i denna studie. I de äldre studierna var även honornas revir i stor utsträckning uppdelade men i den här tätta populationen verkar det som att sjöarna är gemensamt territorium där inga revirgränser kan spåras. Det kan från observationerna inte avgöras om ett litet borevir hävdas. Det finns tendenser

att honorna har ett centrum omkring sitt bo och inte passerar över varandras bon. Men observationerna är inte tillräckligt noggranna för att avgöra säkert.

Diskussion

Som redovisats i tidigare studier är hannarnas jaktområden belägna ute på åkrarna och väl skilda från varandra. Uppdelning var strikt även i den tätta populationen i Åslasjön 2014. Dock uppträdde ett fenomen som vi aldrig tidigare noterat och det var att flera hannar passerade över jaktreviret för hanne nummer 9. Den hannen jagade över åkrarna mellan Åslasjön och Lövholmen, åkrarna öster om Ängfallet samt på delar av maden öster om Åslasjön. Speciellt det sistnämnda stället passerades ofta av de två övriga hannarna som också häckade i den delen av Åslasjön. De hannarna passerade alltid noterbart högt, oftast i trädtoppshöjd när de flög ut mot sina jaktområden. Hanne nummer nio jagade ibland i närheten på låg höjd. Om

det var en strategi att flyga högt eller om det var naturligt eftersom de var tvungna att passera Sörön på väg till jaktområdena är omöjligt att veta. Observationer saknas om interaktion mellan hanne 18 och hanne 9 när den förstnämnde passerade den senares revir i hörnet vid Åslaholmen.

Tydligt är att i den täta populationen löses en del revirproblem genom att tillåta passage över men inte jakt i en grannes revir. Tyvärr hade några bon prederats. T.ex. hade det varit mycket intressant att se hur hannen i bo nummer 18 löst sitt jaktområde om inte hanne nummer 4 hade avslutat häckningsförsöket.

Kanske kan dessa nya observationer tolkas så att ett jaktrevir också har en utsträckning i höjdded. En hanne som flyger på 20 m höjd eller mer kan rimligen inte jaga och går då fri från konfrontation. De olika hannarna ser ju också varandra många gånger om dagen och lär sig att tolka ”kollegornas” beteenden.

Tack

Ett stort tack till Helena Hedkvist och Marianne Stoessel för ett väl genomfört fältarbete.

David McGibbon och Helena Hedkvist spanar efter brunhökar. Foto: Magnus Persson.

David McGibbon och Helena Hedkvist are looking for Marsh Harriers. Photo: Magnus Persson.

Referenser

- Larsson, A. 1996. Studier av jaktbeteenden hos brun kärrhök i Kvismaren 1995. Fåglar i Kvismaren 11:36–41
- Sondell, J. 1970. Borevir och jaktrevir hos brun kärrhök (*Circus aeruginosus*). Vår Fågelvärld 29:288–199.

Summary

In 2014 the Marsh Harriers in Lake Kvismaren bred very close to each other. Especially in Åslasjön it was only short distances between the nests. We have earlier made studies of flight paths where it was shown that territories are separated and that includes the flyways of males to and from the lake when they are out on hunting over the farmland (Sondell 1970 and Larsson 1996). We thought that this year it was a great opportunity to see how the Marsh Harriers succeeded to maintain separate territories in a dense population. When the study started some of the nests had already been predated, see figure 1 and 2. The males had clearly separated hunting territories also in 2014, see figure 3. But in two areas where one male had his hunting ground close to the lake, the other males passed to and from their nests over that hunting area, figure 3. Our observations showed that the passing males flew rather high over ground, around tree height, when passing the foreign territory. This behavior seemed to be tolerated. Regarding the second area where a male passed the other males hunting area there are no observation showing interaction, possibly the male passed only when the other male wasn't around and went beside when he was present.

A conclusion may be that a Marsh Harrier territory also has a vertical expansion. This has never been described before.